

ČLANKI IN RAZPRAVE

ŠENČUR IN OKOLIŠKI KRAJI V SREDNJEM VEKU

BOŽO OTOREPEC

Področje vzhodne Gorenjske med Savo na jugu in Kokro na zahodu je staro naseljitveno ozemlje. To dokazuje še pred-slovenski imeni za Savo in Kokro, pa tudi bližnje Lahovče so imenovane po starih pred-slovenskih prebivalcih Romanih ali Vlahih oziroma Lahih.¹ Na te kažejo tudi najdeni arheološki preostanki iz rimskih časov v samem Šenčurju in ob poti med Šenčurjem in Vogljami.²

Po prihodu v te kraje v VI. in VII. stoletju so se Slovenci naselili predvsem tja, kjer so že prejšnji prebivalci izkrčili iz gozdov polja in pridobili plodno zemljo. Po mnenju našega znanega zgodovinarja kolonizacije, pokojnega akademika Milka Kosa, je treba šteti zlasti selišča pod planinami od Kamnika pa vse do Jesenic med najstarejše slovenske naselbine na Gorenjskem.³ Precej neposeljene pa so ostale obsežne gozdne površine na ravnini med Kokro in Smedniškim hribom.⁴

Slovenske pokrajine so v srednjem veku bile pod oblastjo nemških vladarjev in ti so podeljevali velike komplekse naše zemlje bodisi raznim škofijam (Salzburg, Freising, Brixen), bodisi velikim plemiškim rodbinam iz Nemčije, da bi to ozemlje kolonizirali in tako izvlekli iz njega čim večje dohodke. V naše kraje so zato pripeljali tudi svoje ljudi; največ jih je bilo iz Bavarske. Grofje, imenovani po gradu Andechs na južnem Bavarskem, so imeli v XII. in v prvi polovici XIII. stoletja največ posesti na ozemlju med Kranjem in Kamnikom, kjer je bilo tudi središče te njihove posesti, tako da so se včasih imenovali tudi »grofje Kamniški«. Ti Andeški grofje so imeli pod seboj mnogo nižjih plemičev, imenovanih tudi viteзов, ki so za opravljanje vojaške službe dobili posest skoraj v vseh vaseh med Kranjem in Kamnikom, tako predvsem v Šenčurju, Olševku in Vogljah ter se po teh vaseh tudi imenovali. Najbolj znani so bili vitezi, imenovani včasih po Velesovem, kjer so imeli obširno posest, v glavnem pa po Kamniku, kjer so kot gradiščani upravljali tamkajšnji andeški grad. V grbu so imeli orla z razpetimi peruti po grbu svojih andeških gospodov. Leta 1238 so ustanovili samostan dominikank pri svoji stari cerkvi sv. Marjete v Velesovem in mu podarili veliko svoje dedne posesti tudi v Šenčurju in okoliških krajih.⁵

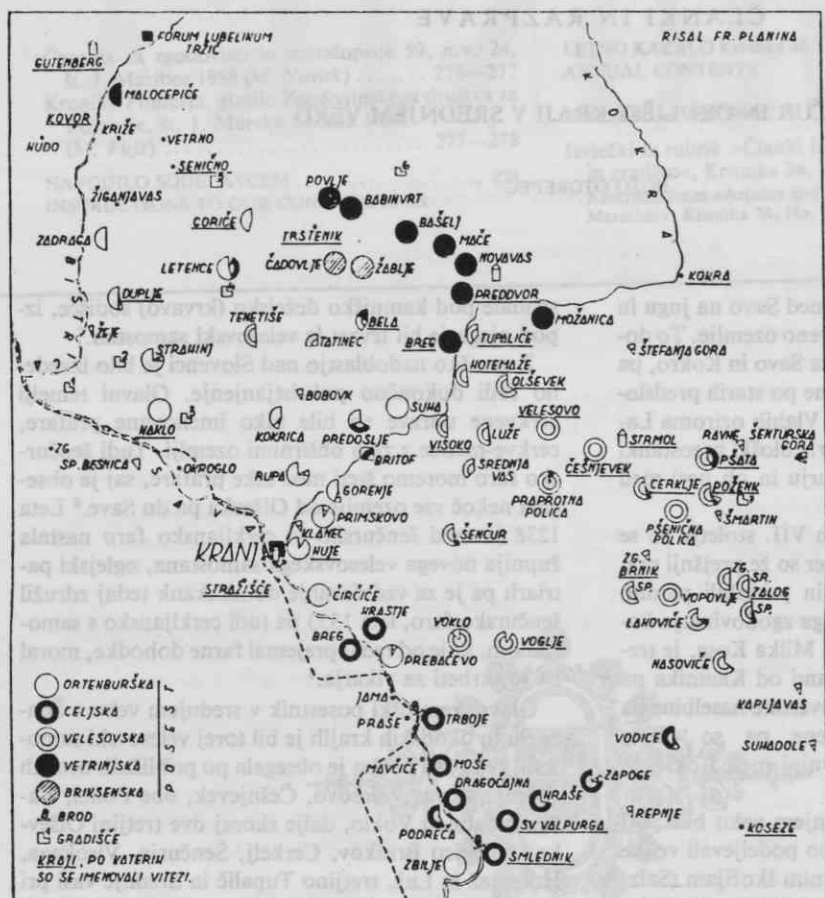
Posest grofov Andeških je prišla v teh krajih kasneje delno na koroške Ortenburžane, delno pa na Žovneške (od 1341 grofe Celjske), po njihovem tragičnem koncu leta 1456 pa na Habsburžane kot deželne kneze Kranjske.⁶ Vendar so na primer vse vasi tja do Kokre na zahodu in Save na jugu še v XVI. stoletju

spadale pod kamniško deželsko (krvavo) sodišče, izpod njega je bil izvzet le velesovski samostan.⁷

Z nemško nadoblastjo nad Slovenci je bilo izvedeno tudi dokončno pokristjanjenje. Glavni temelji cerkvene uprave so bile tako imenovane prafare, cerkve-matice z zelo obširnimi ozemlji. Tudi šenčursko faro moremo šteti med take prafare, saj je obsegala nekoč vse ozemlje od Olševka pa do Save.⁸ Leta 1238 je med šenčursko in cerkljansko faro nastala župnija novega velesovskega samostana, oglejski patriarh pa je za vzdrževanje dominikank tedaj združil šenčursko faro, leta 1353 pa tudi cerkljansko s samostanom, ki je od tedaj prejemal farne dohodke, moral pa je skrbeti za vikarja.⁹

Glavni zemljiški posestnik v srednjem veku v Šenčurju in okoliških krajih je bil torej velesovski samostan. Njegova posest je obsegala po približnih ocenah skoraj vso vas Velesovo, Češnjavek, obe Polici, Vašce, Voglje in Voklo, dalje skoraj dve tretjini Olševka, polovico Brnikov, Cerkelj, Šenčurja, Visokega, Hotemaž in Luž, tretjino Tupalič in Srednje vasi pri Šenčurju, manjše drobce pa je imel samostan tudi drugod, tako n.prim. vinograde na Dolenjskem.¹⁰

Ohranjen je urbar samostana iz leta 1458, ki podrobno našteva samostanske podložnike po vaseh in njihove letne dajatve.¹¹ Zanimivo je, da se v urbarju naštevajo samo cele kmetije in da še ni opaziti drobitve na polovici in četrtinske kmetije. Večkrat pa se omenjajo puste tj. neobdelane kmetije, katerih posamezne dele je samostan dajal drugim kmetom v obdelavo, seveda za primerne dajatve. Kmetje so morali samostanu odrajtovati določene dajatve in služnosti, delno v denarju, delno v naturalijah. V denarju se je plačeval redni zemljiški davek, katerega višina je bila odvisna od velikosti kmetije, ter desetina. Od dajatev v naturalijah je bilo na prvem mestu žito, predvsem oves, ki je bil takrat najbolj razširjen na tem področju, predvsem zaradi hladnega vlažnega podnebja in tal. Manj je bilo pšenice, v glavnem so jo oddajale večje kmetije v Cerkljah, Šenčurju, Voklem, Vogljah, Lužah in Visokem. Kot zanimivost tega urbarja iz 1458 velja, da je rž, v drugih urbarjih navedena običajno kot nemški »rogen«, tu navedena kot slovenska »resch«, oddajana običajno skupaj s pšenico. Ječmen, proso in ajda so se takrat gojili veliko manj, samo nekaj podložnikov je oddajalo tudi eno od teh žitnih vrst. Pač pa se je v veliko večji meri prideloval lan, potreben za domača oblačila kmetskih prebivalcev. Skoraj vsak podložnik je moral oddajati po deset šopov lanu ali pa denar za njegovo vrednost. Razen

Karta »Zemljiška gospostva v 14. in 15. stoletju«, iz knjige J. Žontar, Zgodovina mesta Kranja, str. 21.

teh so bile seveda še dajatve v živini oziroma v njenih izdelkih. Vendar je zanimivo, da se v tem velesovskem urbarju sir sploh ne omenja, v zvezi s kozjerejo je nekajkrat omenjena dajatev nekaj skled skute. Veliko bolj je bila razvita ovčereja, o čemer pričajo mnoge dajatve v ovcah in jagnjih ob sv. Juriju, zlasti v Voklem, Vogljah, Šenčurju, Lužah in drugod. Mnogo so redili perutnino: skoraj vsak podložnik je letno oddal po šest kokoši ter po 20—25 jajc. Kljub vsem tem dajatvam pa je bila velesovskim podložnikom prihranjena velika nadloga, saj se opravljanje tlake za samostanske potrebe v urbarju skoraj nikjer ne omenja. Samo en podložnik na Štefanji gori je moral obvezno opravljati štiri dni tlake cerkljanskemu župniku. Samostan torej očitno ni imel večjega lastnega gospodarstva, ki bi ga obdeloval z obvezno tlako podložnih kmetov, temveč je skoraj vse potrebno dobival od njih v obliki dajatev. Za obdelovanje samostanskega vrta so očitno zadostovali štirje vrtnarji, ki se omenjajo v urbarju. Od tlaki podobne služnosti se omenjajo le vožnje za vino, običajno enkrat letno, najverjetneje v samostanske vinograde na Dolenjskem.¹²

Razen velesovskemu samostanu so kmetje na tem področju v veliko manjšem številu bili podložni tudi drugim zemljiškim gospodom. V ortenburški zemljiški urad v Primskovem je spadalo 11 podložnikov v

Prebačevem in eden v Voklem, smledniškemu gospostvu Žovneških-Celjskih pa so bili podložni štirje kmetje v Šenčurju, eden v Lužah ter vsa vas Hrastje.¹³ Ostanek kmetov je bil last raznih manjših zemljiških gosposk pa tudi nekaterih bogatejših meščanov Kranja, Škofje Loke, Kamnika in Ljubljane.

Veliki turški napadi, ropanja in prisilni odgoni v sužnost kmečkih podložnikov v XV. stoletju niso prizanesli tudi Šenčurju in okoliškim krajem, čeprav so ležali stran od velikih vpadnih poti. Prvič so Turki pridrli tod mimo v začetku junija 1471, ko je en del turške vojske krenil od Ljubljane proti Kranju ter spotoma opustošil Škofjo Loko in baje porušil tudi samostan v Velesovem.¹⁴ Koroški kronist Jakob Unrest pa nam poroča, da so dve leti kasneje — na dan 24. septembra 1473 — Turki zopet vdrli z Dolenjskega mimo Ljubljane proti Šenčurju, od tod pa krenili ob Kokri čez Jezersko na Koroško.¹⁵ Hude čase so Šenčurjani in sosednje vasi takrat posredno čutili s stalnim naraščanjem davkov in dajatev. Tako so bile leta 1526 za plačevanje protiturške deželne obrambe pobrane cerkvene dragocenosti in porabljene za kovanje potrebnega denarja. Posebne deželnoknežje komisije so hodile od fare do fare in od cerkve do cerkve ter popisovale in pobrale monštrance, kelihe, križe in drugo iz dragocenejših kovin. To se je zgodilo v farni cerkvi v Šenčurju pa tudi v njenih

podružnicah sv. Jerneja v Voklem, sv. Simona v Vogljah, sv. Vida na Visokem, sv. Urha v Hotemazah, sv. Radegunde v Srednji vasi, sv. Mihaela v Olševku, sv. Mateja v Hrastju in sv. Križa na Prebačevem.¹⁶ O takratnih hudih časih priča tudi slovenski vzklík »Wog owari napasti«, zapisan leta 1544 na platnicah prej omenjenega velesovskega urbarja iz leta 1458.¹⁷

V srednjem veku ni ohranjenih poročil o udeležbi kmečkih podložnikov iz Šenčurja in okolice v kmečkih uporih, tudi ne v slovenskem kmečkem puntu leta 1515, verjetno zaradi sorazmerno ugodnejšega položaja kmetov pod velesovskim samostanom, ko še vedno ni bilo večje tlake. V XVI. stoletju pa se začne tudi tu položaj slabšati zaradi večanja dajatev in močnega dviga rednih in zlasti izrednih davkov, s tem pa naraščanju uporniškega razpoloženja kmetov. Tako je znano, da so ob velikem slovensko-hrvatskem kmečkem uporu leta 1573 kmetje med 1. in 6. februarjem pri Velesovem napadli nekega fevdalca in ga ubili.¹⁸ Ob slovenskem kmečkem puntu leta 1635 imamo poročilo, da so se takrat vzdignili tudi kmetje pri Velesovem.¹⁹

ŠENČUR

Vas Šenčur je primer naselja, ki je dobilo ime po farnem patronu sv. Juriju (Šent + Jurij) in njemu posvečeni cerkvi, zgrajeni verjetno že v XII. stoletju ali tudi prej. Glede na zemljiško razdelitev uvršča dr. S. Plešič vas Šenčur med tista zanimiva naselja, kjer ima značaj tako imenovane farne vasi, to je naselja, kjer so hiše razvrščene v gruči okrog osrednjega prostora ob cerkvi, samo del vasi pri cerkvi, drugi, severni del vasi pa je razvrščen v strogem vrstnem redu (kar kaže na kasnejšo preureditev naselja) na obeh straneh nekdanjega Šenčurskega potoka, ki je pritekal od severa, medtem ko so ob poteh, ki vodijo iz farnega dela vasi, bili nekoč naseljeni kajzarji. Kot kaže sam naziv Šenčur pa tudi omenjena zemljiška razdelitev, je torej treba imeti za starejši tisti del vasi okrog farne cerkve.²⁰ Farni patrocinij sv. Jurija spada namreč na Slovenskem nedvomno med najstarejše. Običajno je ne daleč tudi cerkev sv. Marjete, ki ji je bilo posvečenih mnogo cerkva, zlasti na močvirnem zemljišču, kjer so se našim prednikom radi prikazovali zmaji, ki jih je potem premagal vitez sv. Jurij.²¹ Tak primer imamo s sv. Jurijem v Nevljah in sv. Marjeto na kamniškem Malem gradu. V našem primeru gre seveda za staro cerkev sv. Marjete v Velesovu.

O zelo stari poselitvi tega kraja priča tudi najdba rimskega groba v sarkofagu in napisom na njem v sami vasi in najdba rimskega bronastega novca iz let 235—238 ob rimski poti Šenčur—Voglje.²² V ohranjenih in danes znanih pisanih zgodovinskih virih pa se kraj prvič omenja šele leta 1221, ko se med pričami poravnave med vetrinjskim samostanom na Koroškem in vitezom Valterjem iz Gorič navaja tudi Friderik iz Šenčurja (»Fridericus de Sancto Georio«),²³

eden od tistih po večjih vaseh imenovanih vitezov, ki je imel svoj sedež, običajno imenovan dvor, v tej vasi.²⁴ Pri teh dvorih gre le za malo večja posestva, navadno v obsegu 2—4 kmetij in malo večjim stanovanjskim poslopjem. Morda je treba med take manj pomembne viteze šteti tudi tistega Petra iz Šenčurja, ki se omenja kot priča v listinah iz leta 1300 in 1302.²⁵

Malo več zvmemo o vasi iz ustanovitvene listine samostana v Velesovem iz leta 1238. Cerkev sv. Marjete v Velesovem, ki so jo vitezi Kamniški podarili svoji novi ustanovi, je imela takrat že 28 kmetij, med njimi so bile štiri tudi v Šenčurju (»ad sanctum Georium«), ki jih je bil podaril mengeški župnik Veriand Kamniški.²⁶ Verjetno je tudi tistih pet kmetij »in Carniola apud Sanctum Georium« (na Kranjskem pri Sv. Juriju), ki jih je Henrik Svibenjski leta 1264 podaril samostanu dominikank v Studenich pri Poljčanah ob vstopu hčerke Neže v ta samostan,²⁷ bilo v našem Šenčurju, saj se posest Svibenjsko-Planinskih v Smladniku in okolici omenja tudi še v XIV. stoletju.²⁸

Omenili smo že, da je treba šenčursko faro šteti med prafare, ki je obsegala skoraj vse kraje, o katerih bo govor v tem sestavku.²⁹ V pisanih virih se omenja prvič leta 1238, ko je bila ob ustanovitvi Velesovega združena s samostanom.³⁰ Kasneje se omenja tudi v najstarejšem desetinskem seznamu iz leta 1296.³¹ Prvi, po imenu znani župnik je Ulrik, ki je leta 1297 podaril po svoji smrti velesovskemu samostanu, zato da bi bil tam pokopan in da bi zanj obhajali maše-obletnice, svojo kmetijo v Šenčurju, ki jo je takrat obdeloval kmet Marhne in ki jo je bil preje kupil od samostana.³² Škoda je, da je danes izgubljen njegov pečat, obešen na to listino; po analogiji smemo sklepati, da je na njem bila podoba farnega patrona sv. Jurija.³³ Ta župnik Ulrik se omenja kot priča tudi v več listinah iz let 1298 in 1299.³⁴ Leta 1304 je kupil kmetijo v Šenčurju, na kateri je bil kmet Jurij, za vzdrževanje večne luči v farni cerkvi.³⁵ Dve leti kasneje je bil šenčurski župnik oziroma vikar neki Tomaž, ki se omenja kot priča ob prodaji dveh kmetov-kosezov v Olševku,³⁶ leta 1321 pa Jakob.³⁷ Leta 1359 je oglejski patriarh Ludvik potrdil za šenčurskega župnika oz. večnega vikarja Majnharda, sina pokojnega viteza Friderika s Strmola, ki ga je bil prezentiral velesovski samostan kot lastnik fare.³⁸ Že dve leti kasneje pa je postal župnik njegov sorodnik Viljem s Strmola,³⁹ ki je bil tu še leta 1364, ko je bil Majnhard že župnik v Cerkljah.⁴⁰ Pred 1377 je bil šenčurski župnik Ulrik Dienger iz Zapric pri Kamniku, to leto pa je po njegovi smrti faro dobil domačin Nikolaj iz Velesovega.⁴¹ Leta 1399 je faro vodil Jakob Peutel,⁴² za njim pa je l. 1400 postal župnik duhovnik Lovrenc iz Otoč, vendar pa je iz ohranjenih virov videti, da se je za faro potegoval tudi Marin iz Kranja.⁴³ Leta 1400 je papež potrdil inkorporacijo šenčurske fare samostanu v Velesovem po nekdanjem patriarhu Bertoldu leta 1238.⁴⁴ Za Marina iz Kranja se je pozneje izkazalo, da je ponaredil neko listino v škodo velesovskega sa-

mostana.⁴⁵ V farni cerkvi je bil leta 1426 oltar sv. Jakoba, kateremu je Kranjski meščan Herman Zalokar zapustil njivo med Kranjem in Rupo, da bi se na njem opravljale maše. Ob tej pobožni ustanovi so bili navzoči poleg župnika Petra tudi šenčurški cerkveni ključarji župan Jurij, Mikše Petronel in čevljar Gregor.⁴⁶ Za leto 1451 je zabeleženo, da je vitez Erazem s Kamna prodal šenčurški soseski za farno cerkev velik travnik, imenovan »na selih«.⁴⁷

Prva srednjeveška listina, za katero je izrecno navedeno, da je bila napisana in izdana v Šenčurju, je tista iz leta 1300, ko je vitez Vulving iz Podkrnosa na Koroškem podelil loškemu meščanu Bertoldu, imenovanem »Srebrna vreča«, kmetijo v Šenčurju, ki jo je takrat obdeloval neki Oton in ki jo je preje imel od Vulvinga v fevdu Rutlib iz Sostrega.⁴⁸ Tudi listina o prodaji štirih kmetov na Visokem leta 1302 je bila izdana v Šenčurju.⁴⁹

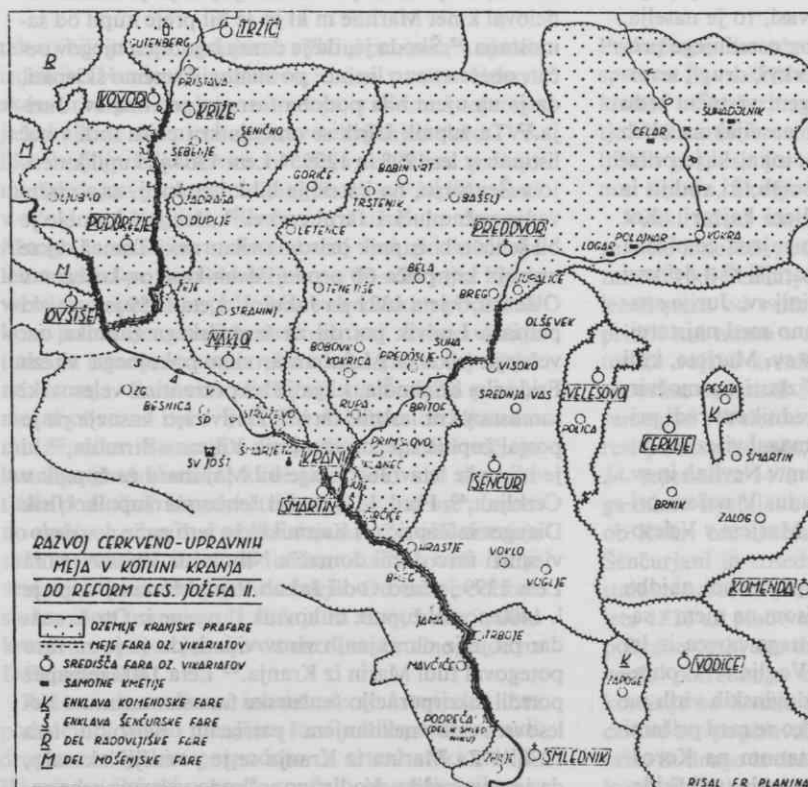
Velesovski samostan je svojo posest v Šenčurju počasi večal z darovi in nakupi. Vsak plemič, ki je poslal svojo hčer v ta samostan, ji je za preživljanje podaril tudi kako kmetijo, ki je po njeni smrti seveda ostala samostanu.⁵⁰ Pa tudi z nakupi je rastla samostanska posest. Leta 1321 so nune kupile od viteza Rapota Šravasa še eno kmetijo v Šenčurju s kmetom Konradom Janoherjem; Šravas je imel kmetijo v fevdu od Svibenjsko-Planinskih.⁵¹ Zanimivo je, da se dva Janoherja leta 1458 omenjata v velesovskem urbarju kot podložnika v Srednji vasi.⁵² Leta 1329 so dominikanke kupile od koroških Gradnikov kar pet kmetij,

od katerih je bila ena s kmetom Andrejem tudi v Šenčurju.⁵³ Nadaljnjo kmetijo v vasi je samostan pridobil leta 1353, ko je na njej živel in delala vdova Nedeljka z otroki.⁵⁴ Na drugi strani pa se je samostan l. 1359 odpovedal kmetiji, na kateri je bil kmet Lovro, ker se je ugotovilo, da je bil pravi lastnik Martin iz Kranja, ki je kmetijo kupil od vdove nekega kranjskega meščana.⁵⁵ Z zamenjavo so nune prišle 1366 do nadaljnje kmetije v Šenčurju, na kateri so bili kmet Mihael in njegovi otroci.⁵⁶

Že omenjeni vitezi Grádniki s Koroškega — enako kot tisti iz Podkrnosa — so imeli precej kmetij na tem področju. Leta 1368 so prodali kartuzijanskemu samostanu v Bistri pri Vrhniki poleg dveh kmetij v Cerkljah in Srednji vasi kar pet kmetij v Šenčurju. Na teh so takrat »sedeli«, kot se je reklo, kmetje Jakob, Pavel, Vidan, čevljar Jurček in njegov brat Jakob.⁵⁷

Martin, sin Gorjupa je kmetoval na posestvu v Šenčurju, ki ga je l. 1375 vitez Pencel Šempeterčan prodal dvema nunama v Velesovem, po njuni smrti je kmetija pripadla samostanu.⁵⁸ Drugi dve nuni sta 1383 kupili od tržiškega župnika Hansa Blagoviškega in njegove sestre dve kmetiji v Šenčurju, ki sta ju bila podedovala po materi. Na kmetijah sta bila takrat Mihael in Peter.⁵⁹ Kasneje je denar za kmetiji prispevala še tretja nuna Doroteja Galensteinska, tako da je kmet Peter postal do njene smrti njen podložnik.⁶⁰

Šenčur in okoliške vasi so od XII. stoletja dalje mejili na zahodu na veliko zemljiško posest samostana v Vetrinju na Koroškem, katere upravno središče je bil

Cerkvena razdelitev do druge polovice 18. stoletja, ravno tam, str. 52.

Preddvor.⁶¹ Leta 1402 je prišlo do prve razsodbe v sporu med skupnostjo v Šenčurju in vetrinjskimi podložniki zaradi paše, gmajne, gozdov in meja, zlasti pri Povoljah; vetrinjski opat je trdil in z listino grofice Hedvike Bogenske tudi dokazal, da je vas Povlje že od leta 1156 vetrinjska in da so šle meje njegove posesti od potoka Kamnjeka pri Preddvoru do hriba sv. Lovrenca in s tem zmagal v tej pravdi.⁶² Toda 35 let kasneje je prišlo do ponovnih sporov med Vetrinjem in šenčursko skupnostjo zaradi gmajne, gozdov in meja pri Povoljah. Šenčurske zahteve so bile sicer odbite, pač pa so smeli še naprej voziti čez most v Predosljah v svoje gozdove pri Čadovljah ter v gmajne proti potoku Milka, Studenčah, Gradišču, Volčjem potoku, Bobovku pa vse tja do Bele.⁶³ Še leta 1454 ta spor ni bil končan in poravnan.⁶⁴

Po že omenjenem velikem velesovskem urbarju iz leta 1458 je imel samostan tedaj v Šenčurju 21 podložnikov, ki so predstavljali skoraj pol vasi. Bili so to: 1. Marin Bidun, 2. Martin Gulic, 3. Jurij Martinic, 4. Matija Muhič, 5. Matevž Šalovič, 6. Simon Piher, 7. Jurij Pajer, 8. Lenart Pajer, 9. Peter Pajer, 10. Mikše Birkot, 11. Jernej, 12. Jurše Stirog, 13. Jakob Kerhel, 14. Mihael Šuster, 15. Gregor Sirovič, 16. Matija Banko, 17. župan Koderman, 18. Pokaj, 19. Kristan, 20. Gregor in 21. vdova Katra. Kaplaniji Rešnjega telesa v Šenčurju pa je še posebej pripadalo pet podložnikov: 1. Križe Snedel, 2. neobdelana kmetija (kasneje Jakob Flišer), 3. Jurše Stirog, 4. Janez in 5. Peter Recel.⁶⁵

Poleg Velesovega so imeli, kot rečeno, svoje podložnike v Šenčurju tudi druge zemljiške gosposke in posamezniki. Omenili smo že pet kmetij kartuzijanskega samostana v Bistri.⁶⁶ Gospodje Žovneški, od 1341 grofje Celjski, so leta 1337 kupili od nekdanjega kranjskega deželnega vicedoma Gralanta šest in pol kmetij, od katerih so bile tri v Šenčurju, ena v Srednji vasi, dve v Olševku in polovica v Predosljah.⁶⁷ Nikolaj Smrekar, ki je sredi XIV. stoletja bil lastnik številnih kmetij in gradov na Kranjskem, je leta 1358 kupil tudi kmetijo v Šenčurju s kmetom Gregorjem, ki jo je pa že leta 1360 zamenjal, obenem s kmetijo v Lahovčah, za dve drugi, njemu bližji kmetiji v Preski pri Medvodah.⁶⁸

Mesto Kranj je kupilo leta 1364 kmetijo v Šenčurju, na kateri je nekoč »sedel« lomilec kamnov Urban. Letni dohodki od te kmetije so šli za vzdrževanje mostu čez Savo pri mestu.⁶⁹ Leta 1444 je imela vas Šenčur najmanj 28 kmetij, vsaj toliko jih je moralo plačevati desetino deželnemu knezu, to je Habsburžanom, oziroma zakupnikom te desetine.⁷⁰ Tretjino desetine od 25 kmetij v vasi je na primer leta 1475 imel v zakupu vitez Andrej Ižanski.⁷¹

SREDNJA VAS

Srednja vas ima tako ime zaradi svojega položaja med vasema Šenčur in Lužami, ki sta obe glede na ime zato starejšega nastanka. Temu v prid bi govorila

tudi zemljiška razdelitev na grudaste delce.⁷² Zato ni čudno, da se Srednja vas omenja v ohranjenih zgodovinskih virih prvič že leta 1260, ko je kartuzija v Bistri dobila iz zapuščine nekdanjega kranjskega vicedoma, menceškega župnika Verianda Kamniškega poleg drugih posestev tudi šest kmetij v Srednji vasi.⁷³ Leta 1298 je njegov nečak Nikolaj Kamniški podelil v fevd loškem meščanu Petru, imenovanem »Srebrna vreča«, kar petnajst kmetij v Srednji vasi, ki jih je preje imel neki Topelstajn, a jih je vrnil. Te kmetije je kasneje moral dobiti na neki način velesovski samostan, kajti gornja lista se hrani danes med drugimi listinami tega samostana.⁷⁴ Naslednje leto 1299 je vitez Konrad Gall prodal Henriku Poljanu iz Kranja dve kmetiji v Srednji vasi, na katerih sta bila takrat kmeta Alhne in Jakob, ki ju je kasneje Henrik podaril velesovskemu samostanu.⁷⁵

Leta 1330 je Elizabeta Mekinjska, iz rodu Gamberških, podarila hčerki Neži, nuni v Mekinjah, doživljenjsko svojo kmetijo v Srednji vasi s kmetom Janezom, ki pa je po Nežini smrti pripadla zopet Viljemu Gamberškemu.⁷⁶ Friderik Žovneški je leta 1337 kot kranjski deželni glavar kupil poleg kmetij v Šenčurju, Olševku in Predosljah tudi eno v Srednji vasi,⁷⁷ njegov sin Herman I pa drugo »pri Križu«.^{77a} Kartuzijanci v Bistri so leta 1368 dokupili še eno kmetijo s kmetom Erkom,⁷⁸ tako da jim je v srednjem veku pripadalo skoraj dve tretjini Srednje vasi.⁷⁹

Viljem Lamberški je zamenjal 1393 velesovski nuni Elizabeti iz Loža kmetijo v Srednji vasi, naslednje leto pa ji je prodal še drugo, na kateri je bil kmet Janez, ki je po Elizabetini smrti pripadel velesovskemu konventu.⁸⁰ Štiri leta kasneje se je ta kmet Janez odkupil in osvobodil od dotedanjih osebne fevdalne podložnosti bratov Naimhoferjev iz Kranja in se podvrgel velesovskemu samostanu,⁸¹ tako da sta odtlej kmetija in kmet pripadala istemu zemljiškemu gospodu tj. Velesovemu. Kmet Janez je bil morda z ene od tistih Naimhoferjevih kmetij v Srednji vasi, ki jih je kranjski mestni sodnik Friderik Naimhofer enkrat podaril kaplaniji sv. Lenarta v Kranju.⁸² Isti je leta 1402 prodal še eno svojo kmetijo v Srednji vasi, na kateri je bil Tomaž Kotnik, velesovskemu samostanu za vzdrževanje pokopališke kapele sv. Štefana.⁸³

Pod celjske grofe in njihov grad Turn pri Novem gradu v Kokri je 1436 in 1464 spadal del odvetščine v Lužah in Srednji vasi.⁸⁴ Gamberški so imeli 1436 in 1469 v fevdu od Celjanov oziroma po 1456 od Habsburžanov tudi desetine v »Srednji vasi pred gozdom«,⁸⁵ kar priča, da je vas takrat bila še precej obdana od gozdov. O precejšnji razpotegnjenosti Srednje vasi že v srednjem veku bi pričala lista iz leta 1452, ko je kranjski špitalski kaplan oddal v najem gostilničarju Hermanu kmetijo, na kateri je kmetoval sam Herman in ki je bila v »Srednji vasi na spodnjem delu te vasi«⁸⁶ tj. verjetno bolj v smeri proti Šenčurju.

Velesovske nune so imele po svojem urbarju iz leta 1458 v tej vasi le še dva podložnika, in sicer Jurija in Janeza Janoherja,⁸⁷ od katerih je bila Janezova kmetija tista, ki je bila leta 1402 kupljena za vzdrževanje

kapele sv. Štefana v Velesovem.

Cerkev sv. Radegunde, podružnica šenčurske farne cerkve, se prvič omenja šele leta 1494, ko je bil na njena vrata nabit ukaz o načinu maševanja in pobiranja darov tujih duhovnikov v tej fari.⁸⁸ Vendar pa so freske v tej cerkvi nastale ok. 1440.^{88a}

LUŽE

Vas Luže se po mnenju strokovnjakov imenuje tako po lužah, ki so morale biti nekoč tod tako značilne, da je kraj dobil po njih ime, prebivalce pa so imenovali Lužane.⁸⁹ Kraj je bil naseljen že v rimski dobi, saj nam o tem pričajo najdbi dveh rimskih žarnih grobov z ostanki amfore in kelihaste posode.⁹⁰ Luže se v srednjem veku prvič omenjajo relativno zgodaj. Med leti 1154 in 1156 je namreč grofica Hedvika Bogenska z listino, izdano in napisano v Lužah (*»aput Lusse«*), podarila vetrinjskemu samostanu pet kmetij pri Vipavi.⁹¹

Ob ustanovitvi samostana v Velesovem leta 1238 je Henrik, imenovan Črni iz Velesovega, poklonil novemu samostanu dominikank poleg dveh kmetij v Olševku tudi eno v Lužah (*»Lausach«*).⁹² Vetrinjski samostan je 1270 oziroma 1273 zamenjal s kranjskima plemičema svojih deset kmetij na Kranjskem — od tega štiri v Voklem, dve na Visokem, eno v Lužah ter po eno v Tupaličah, Dupljah in Pristavi pri Tržiču — za dvanajst bližjih na Koroškem.⁹³ V Lužah je imel svoj sedež oziroma dvor manj pomemben vitez, ki se je zato imenoval *»Lužan«* oziroma *»Lužanski«*, nemško *»Lausacher«*. Z listino, izdano v Kranju leta 1315, je prodal Konrad Lužanski svojo kmetijo v vasi Konradu Šilherju.⁹⁴ Ta kmetija je prišla 1359 z zamjenavo na grofa Friderika Celjskega.⁹⁵

Velesovska posest v Lužah se je povečala leta 1369, ko je Ludvik Ižanski prodal svojo pusto, neobdelano kmetijo v Lužah, ki jo je nekoč imel Herman, podložnik samostana v Bistri, Katarini Kamniški, priorinji v Velesovem in konventu tamkajšnjega samostana.⁹⁶

Del celjske odvetščine nad kmetijami v Lužah je 1436 dobil v fevd obenem z deleži na Turnu pod Novim gradom v Kokri Friderik Schrot, leta 1464 pa njegov sin Jurij.⁹⁷ Del desetine v vasi je 1444 dobil Jurij Kamniški, leta 1453 pa Jakob Kamniški, po njegovi smrti pa okoli leta 1465 zadnji tega rodu Gašpar Kamniški.⁹⁸ Pol desetine od 12 kmetij v Lužah je 1444 dobil tudi kamniški meščan Ahac Pečaher.⁹⁹ Urbar s popisom kmečkih podložnikov in njihovih dajatev ter služnosti, ki so jih le-ti bili dolžni letno odrajtovati velesovskemu samostanu, sestavljen leta 1458, našteva v Lužah osem samostanskih podložnikov, ki so predstavljali skoraj polovico vasi. Bili so to: 1. Anže Knafel (kasneje Matevž Šuštar), 2. Jurij Stirog, 3. Križe Rozman, 4. Martin, 5. Kotnik (kasneje Mihael Kotnik), 6. Jane Pajer, 7. Tomaž in 8. Martinic (kasneje Miklav Pajer).¹⁰⁰

Od drugih fevdalnih lastnikov kmetij v vasi naj

omenimo še kranjsko bratovščino Rešnjega telesa, ki je 1475 kupila od Jurija Krainburgerja, meščana Judenburga, eno kmetijo v vasi, katere dohodki so služili za vzdrževanje bratovščine.¹⁰¹

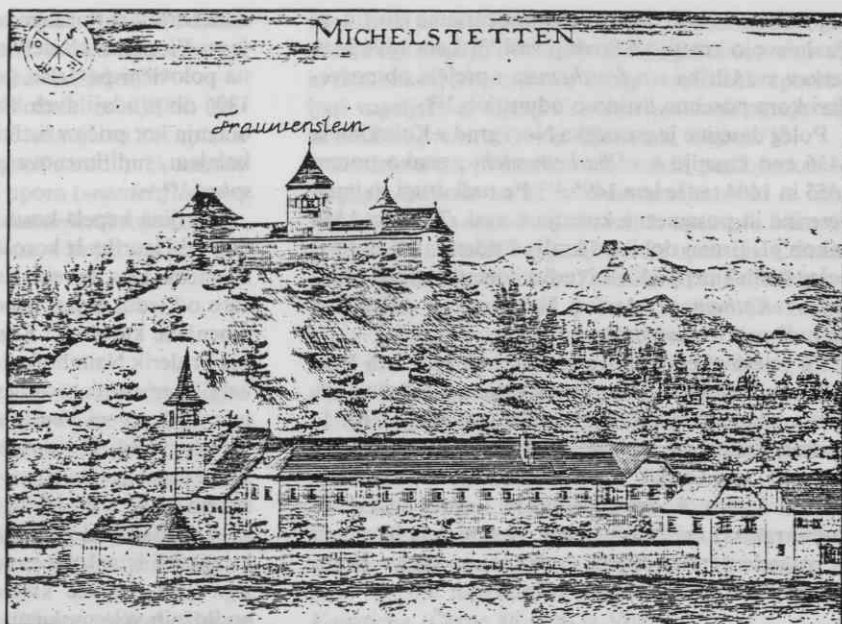
OLŠEVEK

Znani jezikoslovec Luka Pintar je ime kraja razlagal od *»olša«* oziroma jelša, odtod Olševek, v nemški obliki tudi kot Olscheuk. Grajal je takratni poskus, kraj imenovati Viševsek od viš, višava.¹⁰² Istega mnenja o imenu kraja sta bila tudi Fran Ramovš¹⁰³ in France Bezljaj.¹⁰⁴ Tudi v Olševku je najti v XII. in XIII. stoletju rod ministerialov in vitezov, ki so imeli tu svoj sedež in dvor in se imenovali po tem kraju.¹⁰⁵ Že ob prvi in doslej najstarejši znani omembi kraja iz okoli leta 1154, se v dveh vetrinjskih listinah omenjata kot priči Veriant in Erhenbert iz Olševka (*»de Olswich«*) kot ministeriala in viteza grofov Andeških.¹⁰⁶

V vetrinjskih listinah iz let 1207 in 1217 se omenjata kot andeška ministeriala Wernher in Reimbert iz Olševka (*»de Holswich«*).¹⁰⁷ Kraj sam je omenjen leta 1228, ko je gornjegrajski samostan kupil poleg 12 bivših andeških kmetij na Štefanji gori in dveh v Ihanu tudi še dve kmetiji v Olševku.¹⁰⁸ Ob ustanovitvi samostana dominikank v Velesovem leta 1238 je mengeški župnik Veriand Kamniški podaril tej novi ustanovi svoje rodbine poleg drugih pet kmetij v Olševku, njegov brat Valter eno ter Henrik, imenovan Črni iz Velesovega dve kmetiji, tako da je samostan imel že ob ustanovitvi v tem kraju osem kmetij.¹⁰⁹

Zanimivo je, da se v Olševku v XIII. stoletju omenjajo tudi kosezi, pripadniki staroslovenskega privilegiranege stanu. Po mnenju Milka Kosa je med take koseze treba šteti svobodnjaka Martina iz Olševka, ki se omenja leta 1248, ko je Henrik Svibenjski podaril Velesovu podedovano odvetništvo nad kmetijo tega svobodnjaka.¹¹⁰ Nedvomno pa sta bila koseza — *»edlinge ze Olswich«* — Primož in Dimš, ki sta ju brata Ditmar in Ulrik iz Greifenfelsa na Koroškem prodala Henriku iz Podkrnosa (tudi na Koroškem) in Eberhartu iz Olševka, ki je očitno imel svoj sedež v tej vasi. Oba koseza sta pozneje prišla pod velesovski samostan, ker je gornja listina danes ohranjena med drugimi listinami tega samostana.¹¹¹ Eberhart iz Olševka se sicer prvič omenja že leta 1299 kot priča v listini o nakupu dveh kmetov v Srednji vasi.¹¹² Henrik iz Podkrnosa je svojega kmeta Jurija iz Olševka že leta 1301 prodal velesovskim nunam.¹¹³ Vitez Eberhart iz Olševka se omenja še večkrat, predvsem kot priča v raznih listinah o prodajah in darilih kmetij Velesovemu med leti 1308 in 1324.¹¹⁴

Cerkev sv. Mihaela v Olševku se v doslej znanih srednjeveških virih prvič omenja v listini iz leta 1333. Tedaj je že večkrat omenjeni Ditmar iz koroškega Greifenfelsa podaril *»dobremu sv. Mihaelu v Olševku«* za večno luč kmetijo v Olševku, na kateri je takrat *»sedel«* kmet Nikolaj. Dohodke od te kmetije je velesovska priorinja morala letno dajati za nakup

Velesovski samostan v Valvasorjevem času, Valvasor, Ehre XI, str. 366.

olja in drugo vzdrževanje te večne luči.¹¹⁵ Friderik Žovneški, od 1341 grof Celjski, je leta 1337 kupil poleg drugih tudi dve kmetiji v Olševku.¹¹⁶

Olševski »boršt« pod Štefanjo goro je Ditmar iz Podkurnosa leta 1346 podaril velesovskemu konventu, ko je bila tam priorinja Izolda Svibensjska, da bi zanj in za ženo obhajali po smrti mašo-obletnico s štirimi duhovniki v času med sv. Mihaelom in sv. Martinom.¹¹⁷ Drugi Podkurnoški je 1376 zastavil Nikolaju iz Olševka vrt v Olševku, ki ga je takrat obdeloval neki Mihael.¹¹⁸ Spor zaradi dveh kmetov v Olševku (»ze Vlzeweg«!) po imenu Marin in Vido med ključarji kranjske farne cerkve in velesovskim samostanom leta 1414 je bil po dokazu, da pripadata kmeta že več kot sto let samostanu, rešen v korist slednjega.¹¹⁹

Po urbarju Velesovega iz leta 1458 sta samostanu takrat pripadali skoraj dve tretjini podložnikov v Olševku. Bilo jih je kar 25 in to: 1. Peter Šleht, 2. Vrban Senča, 3. Pavel, 4. Lukan, 5. Jakše Gercer, 6. Miha Zagožen, 7. Matevž Župan, 8. Jakob Zadnikar, 9. Martin Reja, 10. Jurij Zadnikar, 11. Martin Pikalnik, 12. Jakob Risar, 13. Matevž Dolin, 14. Simon, 15. Matevž Bidič, 16. Jakše Dulaher, 17. Jurij Sajovic, 18. Janez Kusič, 19. Jurij Adelman (morda kosez-edlinger?), 20. Anže Pestun, 21. Janko Šnajder, 22. župan, 23. Jernej Pestun, 24. Jurij Mofia in 25. Deržan.¹²⁰

Leta 1459 je Friderik Schrot z Novega gradu v Kokri z listino izpričal, da so kmeta Jakšeta Dulaherja, sina Jurija Dulaherja iz Olševka, njegovi predniki Schroti poklonili velesovskemu samostanu, o čemer pa samostan dotlej ni imel listinskega dokazila. V spomin na to darilo mu je moral samostan odtlej letno dajati mernik ovsu in eno kokoš.¹²¹ Dve leti kasneje je velesovska priorinja podelila v kupno pravo (kmet je mogel tako kmetijo v privoljenem samosta-

na prodati naprej, plačati pa je bilo treba takrat deseti in dvajseti pfenig) Anšetu, sinu Jerneja Pestuna iz Olševka po očetu podedovano kmetijo, ki je stala med Dulaherjevo in Lukanovo kmetijo.¹²²

HOTEMAŽE

F. Bezljaj je mnenja, da prihajajo zloženske tipa Hotemež, Hotemaže od osebnega imena Chot6, enako kot Hotimir in podobno.¹²³ Tudi M. Kos je menil, da tiči v imenu naselja Hotemaže osebno ime, morda Hotemež.¹²⁴ Tudi v tej vasi naletimo v začetku XIII. stoletja na viteze, ki so se imenovali po tem kraju in ki so »sedeli« na manjšem dvoru v tem naselju.¹²⁵ Prva znana omemba Hotemaž je iz leta 1207, ko je vitez Vulfing z listino, izdano na Bregu ob Kokri, prodal vetrinjskemu samostanu tri kmetije; med pričami te prodaje pa se omenja tudi »Wolhardus de Chotmosach«.¹²⁶

Po tej omembi potem skoraj stoletje in pol nimamo nobenega zapisa o Hotemažah v ohranjenih srednjeveških listinah. V ustanovni listini Velesovega iz 1238 se nikjer ne omenja posest novega samostana v tem kraju.¹²⁷ Šele leta 1342 izvemo, da je Lenart Cepel z Gradu Gutenberga pri Trziču prodal priorinji Marjeti Mirenski in konventu samostana eno kmetijo v vasi Hotemaže (»dacz Chotmosach in dem dorff«) na kateri je bil kmet Janec.¹²⁸ Za desetino v »Hotemažah pri Kokri« izvemo, da je leta 1387 pripadala Novemu gradu v Kokri.¹²⁹

Cerkev sv. Ulrika v Hotemažah se prvič omenja leta 1403, ko je kranjski mestni sodnik in meščan Friderik Naimhofer prodal svojo kmetijo na Visokem tej cerkvi in njenim cerkvenim ključarjem.¹³⁰ Leta 1430 je bivši loški gradiščan Hans Peysser iz Št. Petra pro-

daj isti cerkvi in takratnima ključarjema Juriju in Pavlu svojo kmetijo v Srednji vasi.¹³¹ Leta 1494 je ta cerkev sv. Ulrika »in Cotthemess« prešla ob posvetitvi kora posebno listino o odpustkih.¹³²

Poleg desetine je gosposka Novi grad v Kokri imela 1436 eno kmetijo v »Chathemesach«, enako potem 1455 in 1464 ter še leta 1495.¹³³ Pa tudi drugi so imeli desetine in posamezne kmetije v vasi. Tako je 1444 Jakob pl. Ernau dobil od kralja Friderika IV. v fevd poleg štirih kmetij v Kokri tudi tri desetine, med njimi eno v »Kathemas«, Andrej Hohenwarter s Kolovca pa tudi eno v »Cotemesach«.¹³⁴

Po velesovskem samostanskem urbarju iz leta 1458 je imelo Velesovo takrat v vasi sedem podložnikov, kar je bila menda skoraj polovica vasi. Bili so to: 1. Kristan Kisling, 2. Urban, 3. Pavel Vprek (kasneje Kurnek), 4. Tomaž Mavrer (kasneje Valand), 5. Matevž Linica, 6. Simon Šmid in 7. Jurij Nučič.¹³⁵ Tudi kranjski meščanski špital, ubožnica in hiralnica za ostarele nepreskrbljene meščane, je imel v Hote- mažah dve kmetiji, eno od 1474.¹³⁶

VISOKO

Jezikoslovci in zgodovinarji so si edini v domnevi, da je vas Visoko dobila svoje ime zaradi visokega položaja oziroma lege nad obrežjem Kokre.¹³⁷ Že ob prvi omembi kraja leta 1239, ko je v listini, izdani v Kamniku, oglejski patriarh Bertold iz rodu Andeških inkorporiral kapelo sv. Tomaža farni cerkvi v Cerkljah za kostniško kapelo s tem, da se oltar sv. Tomaža prenese v velesovski samostan in vzdržuje od dotedanje posesti dveh kmetij v Cerkljah, tedaj imenovanih še Trnovlje, in treh »na Visokem nad bregom reke, imenovane Kokra«, je torej označena lega kraja in razumljivo njegovo ime.¹³⁸

Tudi na Visokem je imel svoj sedež rod manj pomembnih vitezov, ki so se zato imenovali po njem. Mnoge srednjeveške listine jih omenjajo.¹³⁹ Leta 1270 sta vetrinjski opat in samostan zamenjala z vite- zom Engelbertom iz Zaloga pri Novem mestu in še enim vitezom dvanajst kmetij na Koroškem, ki so bile bliže samostanu, za deset kmetij na Kranjskem, od tega štiri v Voklem, dve tu na Visokem ter po eno v Lužah, Tupaličah, Dupljah in Pristavi pri Tržiču.¹⁴⁰

Prvi štirje kmetje na Visokem se po imenu omenja- jo prvič leta 1302, ko sta brata Ditmar in Ulrik iz Greifenfelsa z listino, izdano v Šenčurju, prodala vi- tezu Ulriku iz Poženka in bratu Henriku Poljanu štiri svoje kmetije na Visokem. Na eni kmetiji je bil Mar- tin Flek, na drugi Herman Kurto, na tretji Jančič (»Janzes«), na četrti pa je bil pokojni Matej.¹⁴¹ Isti Ditmar je s sinom dve leti kasneje prodal šenčurske- mu župniku kmetijo v Šenčurju s kmetom Jurijem; med pričami te prodaje pa se prvič omenja visoški vi- tez »Heidenreich von Weizoch«. Isti vitez se omenja kot priča tudi v drugi listini, izdani mesec dni kasneje. Bil je ponovno priča v listini, izdani zopet mesec dni kasneje na Visokem, ko sta brata iz Greifenfelsa pro-

dala Ulriku iz Poženka ter še dvema eno in pol kmeti- je na Visokem. Na celi kmetiji je »sedel« kmet Kure, na polovični pa Jelen (»Gelen«).¹⁴² Bil je priča tudi 1306 ob prodaji dveh kosezov v Olševku. Zadnjič se omenja kot priča v listini iz 1327 obenem s sinom Ni- kolajem, tudi imenovanem po Visokem (»von Wey- sok«).¹⁴³

Marijina kapela kostnice v Kranju je leta 1312 do- bila od Henrika iz koroškega Podkrnosa v dar kmeta Klemena, sina Kuretove sestre z Visokega, ki je moral zato od tedaj dajati letno po tri pfenige za vzdrževa- omenjene kapele.¹⁴⁴ Kranjski meščan in mestni sod- nik Friderik Naimhofer je 1403 prodal cerkvi sv. Ulri- ka v Hote mažah svojo kmetijo na Visokem; na tej je takrat kmetoval Matija »Vinkustnik«.¹⁴⁵

Celo oddaljeni štajerski fevdalec Jakob Stubenber- ški je dobil leta 1407 v fevd dve kmetiji in mlin na Vi- sokem pri Kranju.¹⁴⁶ Tudi med celjskimi podložniki, ki so spadali pod grad Turn pod Novim gradom v Ko- kri, je bil leta 1436 en kmet na Visokem (»am Wy- segk«).¹⁴⁷ Največ kmetov na Visokem pa je bilo podložnih velesovskemu samostanu. Leta 1458 jih je po urbarju bilo kar devet, menda skoraj polovica va- si. Po imenu so bili to: 1. župan Andrej, 2. Jurij Pe- vec, 3. Bido, 4. Jurij (kasneje Peter Kotnik), 5. Jakob (kasneje Tyliko), 6. Lukan, 7. Jurij Vprek, 8. Janez Pravidč (kasneje Jurij Rehpergar), in 9. Anže Vprek (kasneje Andrej Pitije).¹⁴⁸

Desetina na Visokem je spadala v ortenburški zemljiški urad v Naklem. Za leto 1498 je v urbarju te- ga urada rečeno, da se ta desetina običajno daje v za- kup za letnih 14 zlatnikov, kmetje pa morajo oddaja- ti še druge desetinske dajatve kot kozličke, jagnjad in čebelne panje ter vsak po eno kokoš in deset šopov la- nu, cela vas Visoko pa je morala za uporabo paše pri Suhi letno dajati 20 mernikov ovsna kranjske mere in 20 kokoši.¹⁴⁹

Petnajsto stoletje je pomenilo s turškimi vpadi in roparskimi pohodi hudo in krvavo breme za naše prednike. Sporočeno je na primer, da je leta 1483 po- stalo na Visokem nekaj kmetij pustih, to je neobdela- nih, ker so Turki odpeljali kmete z družinami vred v sužnost.¹⁵⁰

MILJE

Vas Milje, v polpretekli dobi imenovana tudi Mile, je sorazmerno novejšega nastanka, saj se v danes zna- nih zgodovinskih virih ta kraj prvič omenja šele leta 1498. Takrat je v urbarialnem popisu vasi in kmetov, ki so spadali v nekdanji ortenburški zemljiški urad Naklo, naveden tudi kmet Peter »Nycomernedej«, ki je takrat kmetoval »Na Milech« in ki je od svoje kme- tije plačeval 128 šilingov davka ter še 12 šilingov za hleve, dalje pa moral dajati dve kokoši in 10 jajc let- no, od mlina na Kokri pa je še posebej dajal letno po 100 šilingov.¹⁵¹ Njegov zanimivi priimek, ki se včasih navaja tudi kot nemški »Niemandgeber«, se je kasne- je skrčil v danes bolj znani priimek Kumerdej in je bil

v 16. stoletju znan po vsej Gorenjski. Znani slovnicař Blaž Kumerdej je bil na primer iz vasi Zagorica pri Bledu.¹⁵² Ta priimek je še danes razširjen.¹⁵³

Ko so se leta 1582 uprli podložniki zemljiških uradov Primskovo in Naklo proti tedanjemu zakupniku Adamu pl. Egkh zu Hungerspach zaradi prekomerne tlake, je bil med štirimi vodji upora (*»raedelsfuerer«*) tudi Matevž Nihomernedei, kasneje obsojen na tloko pri gradnji gradu v Karlovcu v Vojni krajini.¹⁵⁴

VOGLJE

Staro naseljenost tega kraja bi izpričevala najdba rimskega bronastega novca iz prve polovice III. stoletja na rimski poti med Šenčurjem in Vogljami.¹⁵⁵ Toponomastik Luka Pintar je tolmačil ime kraja od Voglje — Vogljani, to je tisti, ki bivajo v vogalu, Milko Kos pa je te Vogljane tolmačil kot prebivalce, ki so se naselili v voglu, v kotu med tamkajšnjimi gozdovi.¹⁵⁶

Vas ima tudi zanimivo zemljiško razdelitev, kjer so parcele delno ob hišah, delno pa na izkrčenem svetu.¹⁵⁷ V fevdalni dobi je bil tudi v Vogljah sedež manj pomembnega plemiča, ki se je zato po kraju imenoval Vogljan, nemško Winchler. Leta 1327 je bil to Henrik Vogljan.¹⁵⁸

Najstarejša znana omemba kraja je iz leta 1247. Takrat je andeški ministerial vitez Gerloh iz Kamnika predal velesovskemu samostanu za plačilo nekega dolga šestnajst in pol kmetij v vasi Voglje (*»in villa Winkeler«*) in eno v Cerkljah.¹⁵⁹ To je bil začetek velike velesovske zemljiške posesti v tem kraju, kjer je bilo leta 1458 kar 22 samostanskih podložnikov, največ takoj za Olševkom, kjer jih je bilo 26.¹⁶⁰ Število kmečkih podložnikov je v teku dveh stoletij počasi naraščalo. Leta 1313 je vitez Nikolaj Kamniški prodal nunam še eno svojo dedno kmetijo v Vogljah.¹⁶¹ Kmeta Marina iz Vogelj sta imela 1344 za svojega podložnika za časa svojega življenja dve velesovski nuni, ki sta ga kupili od samostana, da bi od njegovih dajatev imeli v samostanu boljše preživljanje. Po njuni smrti je Marin prišel nazaj pod priorinjo in samostanski konvent.¹⁶²

Zanimivo pričevanje o medsebojnih odnosih med zemljiškimi gospodskami in njihovimi kmečkimi podložniki je listina iz leta 1408. Z njo je vodiški župnik Filip, komorni pisar grofov Celjskih, potrdil, da je njemu in njegovi cerkvi v Vodicaš dal velesovski samostan za dovoljenje, da smejo velesovski podložniki v Vogljah in drugod preko vodiške cerkvene njive do studenca pri tej njivi, drugo njivo pri Vodicaš.¹⁶³ Habsburžani kot deželni knezi Kranjske so imeli sredi XV. stoletja med drugimi številnimi posestvi tudi v Vogljah v lasti desetino od štirih kmetij, ki pa so jo podeljevali dalje v fevd.¹⁶⁴

Leta 1453 se je velesovski samostan poravnal z grofom Friderikom Celjskim v sporu med samostanskimi podložniki v Voklem in celjskimi v Trbojah zaradi uporabe gozda na dobravi med Smednikom in Vogl-

jami, zato pa so prvi morali dajati celjskemu smledniškemu upravitelju od vsake kmetije po dve meri ovsa in dve kokoši letno, oni iz Trboj pa so smeli uporabljati vogeljsko gmajno, ki je pa niso smeli ograjevati in obdelati, temveč je morala ostati skupna.¹⁶⁵

Do leta 1458 je število velesovskih podložnikov v Vogljah naraslo na 22 in samostanski urbar iz tega leta jih našteva tako-le: 1. Pavel, 2. upravnik Mihael, 3. Lovre, 4. Marin Purger (kasneje upravnik Černe), 5. Jakob Lečnik, 6. Valter Zamlačnik, 7. neobdelana, 8. Matko, 9. Janez, 10. Martin Voglar, 11. župan Matevž, 12. Primož Voglar, 13. Janez, Valterjev sin, 14. Luka Stanič, 15. Simon Goliraj, 16. Jernej Lečnik, 17. Janez Rašmisl (kasneje Andrej Križanič), 18. Gregor Ašven, 19. Križe Purger, 20. Domin Burger, 21. Jurij Jakun (kasneje Janez Barle) in 22. Martin Leber.¹⁶⁶

V listini, izdani leta 1500 v Velesovem, s katero je Neža, hči plemenitega Nikolaja Kozjaka osnovala tedensko mašo v cerkvi sv. Nikolaja v Novem mestu, je med pričami naveden tudi *»Zerne alias Moawus de Voglaich«* (Černe ali Črni iz Vogelj).¹⁶⁷

VOKLO

Splošno mnenje strokovnjakov je, da je vas Voklo pravzaprav Lokev, ki se nanaša na tamkajšnjo lokev, ki je vabila k naselitvi.¹⁶⁸ Tudi srednjevisokonemška beseda *»hülbe, hulbe«*, kot se kraj imenuje v nemških srednjeveških virih, pomeni lokev, lokva, močvirna mlaka.¹⁶⁹ Še leta 1721 ob graditvi nove ceste od Broda pod Šmarno goro v Kokro se kraj imenuje *»dorff Loquo«*.¹⁷⁰ Prvotne kmetije so bile ob obeh straneh ceste med cerkvijo in lokvo. Sicer pa vas kaže po talnem načrtu in zemljiški razdelitvi na pravilne delce na mlajši, po kolonizaciji od XII. stoletja dalje nastali tip vasi.¹⁷¹

Kraj sam se prvič omenja že leta 1238 ob ustanovitvi velesovskega samostana, ko je mengeški župnik Veriand Kamniški podaril novi ustanovi poleg drugih tudi eno kmetijo v Voklem (*»in Hvolwe«*, oziroma *»apud Hwlwin«*).¹⁷² Že pred letom 1270 je imel tudi vetrinjski samostan s Koroškega tu štiri kmetije, ki jih je pa to leto zamenjal za druge bližje na Koroškem.¹⁷³

Velesovske dominikanke so pridobile nadaljnji dve kmetiji leta 1349, ko je kamniški gradiščan Gerloh prodal priorinji grofici Katarini Ortenburški in konventu svoji kmetiji v tej vasi s kmetoma Bernardom in Hermanom.¹⁷⁴ Od ljubljanskega meščana Tomaža Gubanca in brata Lenarta so leta 1368 kupile še eno kmetijo, na kateri je takrat *»sedel«* kmet Peter.¹⁷⁵ Ko je 1382 Katarina Ortenburška ustanovila v samostanu mašo-obletnico z 20 duhovniki, je za vzdrževanje te ustanove podarila kar osem kmetij v Češnjicah, Spodnjem Brniku, Srednjem Zalogu, Lahovčah, Pšati in eno kmetijo v Voklem, na kateri je kmetoval podložnik Konrad.¹⁷⁶

Leta 1436 je svobodnjak Marin Dinstman iz Vokle-

ga dobil v fevd od nekdanjih ortenburških, sedaj celjskih fevdov, kmetijo v Zgornjem Prebačevem, ki je služila v zemljiški urad na Primskovem.¹⁷⁷ Že pri Vogljah smo omenili spor, do katerega je prišlo 1453 med podložniki Velesovega v Voklem in grofov Celjskih v Trbojah zaradi uporabe dobrave med Vogljami in Smlednikom.¹⁷⁸ Skoraj cela vas Voklo je sredi XV. stoletja bila last velesovskega samostana, razen ene same kmetije, za katero smo omenili, da je služila v zemljiški urad na Primskovem.

Po velesovskem urbarju iz leta 1458 je bilo samostanskih podložnikov v Voklem skupaj 16 in to: 1. župan Mihael, 2. brat Štefan, 3. Gregor Goliraj, 4. Jurina, 5. »Bydo Ossell«, 6. neobdelana, 7. Marin Remec (to kmetijo je 1382 podarila Katarina Ortenburška), 8. Tomaž Nuner, 9. Andrej, Tomažev sin, 10. Peter Goliraj, 11. Jakše Remec, 12. isti, 13. Jurij Cugaj, 14. Marin Umek, 15. Gregor Sumerli in 16. Jakše Cvibal.¹⁷⁹

PREBAČEVO

Vas Prebačevo je med kraji na vzhodnem Gorenjskem, ki imajo nazive iz slovanskih osebnih imen in ki leže vsi v ravnini ali v širokih dolinah. Po mnenju F. Ramovša je v krajevnem imenu Prebačevo osebno ime s korenem *bak-.¹⁸⁰ Istega mnenja je bil tudi M. Kos. Opozoril je razen tega, da spada Prebačevo v vrsto krajevnih imen s končnico na -ovo oziroma -evo, ki kažejo na kraj, posest ali skupnost tistega oziroma tistih, katerih ime tiči v tako oblikovani krajevni označbi.¹⁸¹ Kraj se prvič omenja leta 1343 v okviru ortenburške gorenjske posesti. Takrat sta namreč grofa Oton in Friderik Ortenburška zastavila koroškemu deželnemu točaju Rajnerju z Ostrovice štiri kmetije v Strahinju in pet v Prebačevem (»ze Pri-bětsch«), na katerih so bili takrat kmetje Kristan Starman, Tomaž, Jürij, Janez Ferfol in še en Kristan.¹⁸²

Štirideset let kasneje je imel Gebhart Limberški zastavljeno kmetijo v Prebačevem (»zu Prewacz«), na kateri je kmetoval Primož, vendar jo je grof Friderik Ortenburški odkupil nazaj iz zastave.¹⁸³ Po letu 1420 je po izumrtju Ortenburžanov njihova posest prešla na grofe Celjske in tako je leta 1436 grof Friderik Celjski podelil od teh nekdanjih ortenburških fevdov Ani, hčerki Ulrika Heilekerja, vdovi Hansa iz Loke med drugimi tudi tri kmetije v Prebačevem.¹⁸⁴ Te tri kmetije je 4. novembra 1436 dobil že drugi fevdalec, namreč vitez Jakob z Brda pri Kranju.¹⁸⁵ Eno kmetijo v zgornjem Prebačevem je isto leto dobl v fevd Marin Dinstman iz Voklega in je spadala še z drugimi desetimi kmetijami v tem kraju v nekdanji ortenburški zemljiški urad Primskovo.¹⁸⁶

Velesovski samostan v tem kraju ni imel mnogo posesti. Po urbarju iz leta 1458 je imel v Prebačevem enega samega podložnika kmeta Matevža, za katerega pa pripis v tem urbarju iz kasnejšega XVI. stoletja pove, da ga ni več. Pač pa je samostan pobiral tod

cerkveno desetino. Da bi se ne ukvarjale z izterjevanjem te dajatve, so jo nune na primer leta 1511 za deset let zastavile Štefanu Staretu iz Prebačevega.¹⁸⁷

HRASTJE

Vas Hrastje je sorazmerno mlajšega nastanka in je bila naseljena v teku mlajše poznosrednjeveške kolonizacije tega področja z značilno poljsko razdelitvijo na proge v hrastovih dobravah za Savo.¹⁸⁸ Zato pač ni čudno, da se vas v ohranjenih zgodovinskih virih prvič omenja šele v XV. stoletju.¹⁸⁹ Z listino, izdano leta 1412, je vitez Hans s Kamna pri Begunjah izprijal, da mu je stric Jurij Lambergar, gradiščan na Pustem gradu (Waldenbergu) pri Radovljici izplačal 75 zlatnikov za brata Erazma s Kamna in s tem rešil iz zastave od bratov Heilekerjev s Koroškega del ortenburške vasi Hrastje pod Kranjem (»dorff zu Krasst unter Chrainburck«).¹⁹⁰

Leta 1436 je po celjski fevdni knjigi za nekdanjo ortenburško posest štela v vasi Hrastje osem kmetij, ki so bile tedaj podeljene v fevd Erazmu Lichtenberškemu, dvornemu mojstru grofov Celjskih. Kmalu nato jih je prodal vitez Nikolaju Gamberškemu.¹⁹¹ Po izumrtju Celjskih leta 1456 je njihova posest prišla na Habsburžane in tako je leta 1469 dobil vas Hrastje v fevd od cesarja Friderika III. — poleg mnoge druge posesti — Jošt Gamberški v imenu mlajših nečakov kot najstarejši tega rodu.¹⁹² Ko je leta 1499 Katarina, vdova viteza Gašparja Ravbarja, ustanovila v ljubljanski stolnici beneficij sv. Barbare, je za njegovo vzdrževanje darovala številne kmetije, med njimi tudi v Hrastju pod Kranjem.¹⁹³

OPOMBE

Večkrat uporabljane kratice pomenijo:

AS : Arhiv SR Slovenije v Ljubljani — Kronološka vrsta listin. — AS, Bistra : Listine kartuzijanskega samostana v Bistri iz let 1255—1742, nekoč v Haus-, Hof- und Staatsarchiv na Dunaju, repertorij II, od 1978 v Arhivu SR Slovenije. — AS, Celje : Listine grofov Celjskih iz let 1262—1456, nekoč v Haus-, Hof- und Staatsarchiv na Dunaju, od 1981 v Arhivu SR Slovenije. — AS, Velesovo : Listine samostana dominikank v Velesovem iz let 1163—1753, nekoč v Haus-, Hof- und Staatsarchiv na Dunaju, od 1978 v Arhivu SR Slovenije. — Gradivo IV : Franc Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku. IV. knjiga (1101—1200), Ljubljana 1915. — Gradivo V : Franc Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev v Srednjem veku. V. knjiga (1201—1246). Uredil Milko Kos, Ljubljana 1928. — GZL : Gradivo za zgodovino Ljubljane v srednjem veku I, 1956—XII, 1968. Zbral in uredil Božo Otorc. — HHSIAW, AUR : Haus-, Hof- und Staatsarchiv in Wien, Allgemeine Urkundenreihe — Hišni, dvorni in državni arhiv na Dunaju, Splošna zbirka listin. — Ilesič, Kmetška naselja : Svetozar Ilesič, Kmetška naselja na vzhodnem Gorenjskem, Geografski vestnik 9, 1933, str. 3—94. — Ilesič, Sistemi : Svetozar Ilesič, Sistemi poljske razdelitve na Slovenskem. Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Razred za prirodoslovne in me-

dicinske vede. Dela 2. Inštitut za geografijo 2, Ljubljana 1950. — *IMK* : Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko 1, 1891. — *Kos, Starejša naselitev* : Milko Kos, Starejša naselitev na Kranjski ravnini. Zbornik 900 let Kranja, Kranj 1960, str. 51—73. — *Kos, Velesovo* : Milko Kos, Ustanovitve samostana v Velesovem. Velesovo. Zgodovinski in cerkveni opis. Velesovo 1938. — *MDC* : Monumenta historica ducatus Carinthiae V. (1269—1286), Klagenfurt 1956. Herausgegeben von H. Wiessner, VII. Band (1300—1310), Klagenfurt 1961. — *NŠALj* : Nadškofijski arhiv v Ljubljani, splošna zbirka listin. — *Žontar, Kranj* : Josip Žontar, Zgodovina mesta Kranja, Ljubljana 1939.

Opombe: 1. Kos, Starejša naselitev, str. 51—53. — 2. Arheološka najdišča Slovenije, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za arheologijo, Ljubljana 1975, str. 173. — 3. Kos, Velesovo, str. 5. — 4. Žontar, Kranj, str. 11. — 5. Kos, Velesovo, str. 6—8. — 6. Žontar, Kranj, str. 20. — 7. ravno tam, str. 75 (karta). — 8. ravno tam, str. 52 (karta). — 9. ravno tam, str. 53—54. — 10. ravno tam, str. 25. — 11. AS, rokopis I/49 u — Urbar Velesovega iz 1458, strani 1—103. — 12. Marija Verbič, Posest in gospodarska slika velesovskega samostana po urbarju iz leta 1458. Velesovo. Zgodovinski in cerkveni opis. Velesovo 1938, str. 14—35. — 13. Žontar, Kranj, str. 28—29. — 14. Stanko Jug, Turški napadi na Kranjsko in Primorsko do prve tretjine 16. stoletja. Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo 24, 1944, str. 13. — 15. ravno tam, str. 16. — 16. Anton Koblar, Kranjske cerkvene dragocenosti leta 1526, *IMK* 5, 1895, str. 146—147. — 17. AS, rokopis I/49u, str. 103. — 18. Bogo Grafenauer, Kmečki upori na Slovenskem, Ljubljana 1962, str. 244; isti, Boj za staro pravdo v 15. in 16. stoletju na Slovenskem, Ljubljana 1974, str. 286; isti, Razvoj programa slovenskih kmečkih uporov od 1473 do 1573, *Situla* 13, 1973, str. 31. — 19. Bogo Grafenauer, Kmečki upori na Slovenskem, Ljubljana 1962, str. 300. — 20. Ilesič, Kmetška naselja, str. 42; isti, Sistemi, str. 33—34, 53. — 21. Božo Otorepec, Grb in pečat mesta Loža, *Notranjski listi* 1, 1977, str. 69—70. — 22. Glej opombo 2. — 23. Gradivo V, štev. 348. — 24. Žontar, Kranj, str. 20, 433. — 25. Listina 1300 I 14. Šenčur — AS, Velesovo; listina 1302 X 10. Šenčur, reg. MDC VII, 152. — 26. Gradivo V, štev. 698, 699; Kos, Velesovo, str. 10—11. — 27. Listina 1264 II. 19. — objavljena v Appelt-Pferschy, *Urkundenbuch des Herzogtums Steiermark IV. Band (1260—1276)*, Wien 1975, Nr. 129. — 28. Žontar, Kranj, str. 26. — 29. ravno tam, str. 52—54. — 30. Gradivo V, štev. 699; Ilesič, *Kmetška naselja*, str. 83. — 31. K. Kovač, Ein Zehentverzeichnis aus der Diözese Aquileia vom Jahre 1296. *Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung* 30, 1909, str. 635. — 32. Listina 1297 V 15. Velesovo. — AS, Velesovo. — 33. Glej opombo 21, str. 65, 68. — 34. Listina 1298 XI 24. Kranj, 1299, V 9. Smladnik, 1299 XII 8. Velesovo — vse v AS, Velesovo. — 35. Listina 1304 I. 14. Velesovo — AS, Velesovo, regest MDC VII, 209. — 36. Listina 1306. s.d. — AS, Velesovo. — 37. Listina 1321 XII 21. — AS, Velesovo. — 38. Listina 1359 XI. 19. Videm — AS, Velesovo. — 39. Listina 1361 IV 30. Videm. — AS, Velesovo. — 40. Listina 1364 VII 22 — nekoč v HHStAW, AUR, Repertorium II, sedaj v AS. — 41. Listina 1377 IV 20. Oglej — AS, Velesovo. — 42. Listina 1399 V. 6. Videm, Archivio di Stato Udine, Archivio Notarile fasc. 5148, notar Henrik Preitenawer 1398—1401, fol. 50. — 43. Listina 1400 VI 13. Milje pri Trstu — AS, Velesovo; listina 1401 I 3. Rim — AS, Velesovo. — 44. Listina 1400 XII 23. Rim. — AS, Velesovo. — 45. Listina 1411 II 15. Laško. — AS, Velesovo. — 46. Listina 1426 XII 13. — nekoč v HHStAW, AUR, Rep. II, sedaj v AS. — 47. Žontar, Kranj,

str. 164—165. — 48. Listina 1300 I 14. Šenčur — AS, Velesovo. — 49. Listina 1302 X 10. Šenčur, regest MDC VII, 152. — 50. Glej opombo 12, str. 15. — 51. Listina 1321 XII 12. — AS, Velesovo. — 52. AS, rokopis I/49 u, str. 61. — 53. Listina 1329 VI 14. — AS, Velesovo. — 54. Listina 1353 IV 23. — AS, Velesovo. — 55. Listina 1359 V 18. — AS, Velesovo. — 56. Listina 1366 X 28. — AS, Velesovo. — 57. Listina 1368 IV 3. — AS, Bistra; regest *Mitteilungen des Musealvereines für Krain* 13, 1900, str. 64—65, št. 58. — 58. Listina 1375 I 28. — AS, Velesovo. — 59. Listina 1383 VII 22. — AS, Velesovo. — 60. Listina 1389 V. 27. — AS, Velesovo. — 61. Jože Mlinarič, Posest vetrinjskega samostana na Kranjskem, *Zgodovinski časopis* 35, 1981, str. 101—119. — 62. Listina 1402 VII 29. — AS; Mlinarič, omenjeno delo str. 107. — 63. Listina 1437 VI 22. — AS; Žontar, Kranj, str. 25; Mlinarič, omenjeno delo str. 107. — 64. Listina 1454 XI 8. — AS. — 65. AS, rokopis I/49u, str. 56—61. — 66. Glej opombo 57. — 67. Listina 1337 I 18. Ljubljana, regest *GZL* I/44. — 68. Listina 1358 IV 27. nekoč v HHStAW, AUR Repertorium III, sedaj v AS; listina 1360 II 23. — AS, Velesovo. — 69. Listina 1364 VI 18. v: F. Komatar, *Kranjski mestni arhiv, Jahresbericht des k.k. Kaiser-Franz-Joseph-Gymnasiums in Krainburg für das Schuljahr 1912/1913*, Krainburg 1913, str. 7—8, št. 3. — 70. HHStAW, Ms. W 724, fol. 240v. — 71. Listina 1475 VIII 4. — AS. — 72. Kos, Starejša naselitev, str. 69; isti, »Vas« in »selo« v zgodovini slovenske kolonizacije, *SAZU*, razred za zgodovinske in družbene vede, *Razprave V. Hauptmannov zbornik*, Ljubljana 1966, str. 90. — 73. Listina 1260 XI 1. — AS, Bistra — objava: F. Schumi, *Urkunden- und Regestenbuch des Herzogthums Krain, II. Band, Laibach 1884*, str. 211—213, št. 272, J. Žontar, *Kranjski deželni vicedom*, kot opomba 72, str. 281. — 74. Listina 1298 XI 24. Kranj. — AS, Velesovo. — 75. Listina 1299 XII 8. Velesovo. — nekoč v HHStAW, AUR, Rep. I, sedaj AS. — 76. Listina 1330 VII 4. Mekinje — AS. — 77. Listina 1337 I 18. Ljubljana, objava: *GZL* I/44. — 77a. Listina 1383 II 11 v AS, Celje. — 78. Listina 1368 IV 3. — AS, Bistra, regest kot opomba 75. — 79. Žontar, Kranj, str. 22. — 80. Listini 1393 V 20. — AS; 1394 I 27. — AS, Velesovo. — 81. Listina 1398 XI 30. — NŠALj. — 82. Žontar, Kranj, str. 63. — 83. Listina 1402 X 13. — AS, Velesovo; Žontar, Kranj, str. 24. — 84. Celjska fevdna knjiga 1436—1456, nekoč v HHStAW, Ms. B 313, fol. 79v, sedaj v AS; listina 1464 VII 17. — AS. — 85. Kot opomba 84, fol. 94v; HHStAW, Ms. W 724, fol. 276. — 86. Listina 1452 VI 12. Kranj — NŠALj. — 87. AS, rokopis I/49 u, fol. 61. — 88. Anton Koblar, *Drobtinice iz furlanskih arhivov*, *IMK* 3, str. 196. — 88a. France Stele, *Slikarstvo v Sloveniji od 12. do srede 16. stoletja*, Ljubljana 1969, str. 140. — 89. Kos, Starejša naselitev, str. 56; F. Bezljaj, *Slovenska vodna imena I*, Ljubljana 1956, str. 364. — 90. Glej opombo 2. — 91. Gradivo IV, štev. 339. — 92. Gradivo V, štev. 699. — 93. Listini 1270 VIII 7. in 1273 IX 5. objavljeni v MDC V, Nr. 36, 134. — 94. Listina 1315 V 25. Kranj — nekoč v HHStAW, AUR, Rep. III, sedaj v AS. — 95. Listina 1359 II 14. — AS, Celje. — 96. Listina 1369 III 21. — AS, Velesovo. — 97. Kot opomba 84, fol. 79v; listine: 1455 IX 28., 1464 VII 17. in 1495 VIII 3. v AS. — 98. HHStAW, Ms. W 724, fol. 229v, 234v, 270; listina 1453 III 7. — AS. — 99. ravno tam, fol. 257v. — 100. AS, rokopis I/49 u, str. 62—63. — 101. Žontar, Kranj, str. 57. — 102. *Ljubljanski Zvon* 34, 1914, str. 460. — 103. F. Ramovš, *Iz slovenske toponomastike*, *Zgodovinski časopis* 6/7, 1952/1953 — *Kosov zbornik*, str. 154. — 104. F. Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika I, A—J*, Ljubljana 1976, str. 226. — 105. Žontar, Kranj, str. 19, 433. — 106. Gradivo IV, štev. 335, 336. — 107. Gra-

divo V, šte. 123, 276. — 108. Listina 1228 X 29. — NŠALj, objava: W., Schlögl, Die Traditionen und Urkunden des Stiftes Diessen 1114—1362, München 1967, S. 122—124, Nr. 14. — 109. Gradivo V, šte. 698, 699; Kos, Velesovo, str. 11. — 110. Listina 1248 s.d. — objava: F. Schumi, Urkunden- und Regestenbuch des Herzogthums Krain, II. Band, str. 123, št. 160; Kos, Starejša naselitev, str. 61. — 111. Listina 1306 s.d. — AS, Velesovo; prim. L. Hauptmann, Karantanska Hrvatska, Zbornik kralja Tomislava 1925, str. 306—307. — 112. Listina 1299 XII 8. Velesovo, nekoč v HHStAW, AUR, Rep. I., sedaj AS. — 113. Listina 1301 III 12. Velesovo. — AS, Velesovo. — 114. Listina 1308 III 25. Kranj, nekoč HHStAW, AUR, Rep. II, sedaj AS; listina 1324 VI 29. — AS, Velesovo. — 115. Listina 1333 VI 9. — AS, Velesovo. — 116. 1337 I 18. Ljubljana. — AS, Celje. — 117. Listina 1346 VI 15. — AS, Velesovo. — 118. Listina 1376 I 17. — AS, Velesovo. — 119. Listina 1414 X 29. Ljubljana. — AS, Velesovo. — 120. AS, rokopis I/49 u, str. 75—79. — 121. Listina 1459 VIII 16. — AS, Velesovo. — 122. Listina 1461 V 19. — AS, Velesovo. — 123. F. Bezljaj, Slovenska vodna imena I, Ljubljana 1956, str. 213. — 124. Kos, Starejša naselitev, str. 59. — 125. ravno tam, str. 61; Žontar, Kranj, str. 19, 433. — 126. Gradivo V, šte. 123. — 127. Gradivo V, šte. 699. — 128. Listina 1342 V 25. — AS, Velesovo. — 129. Listina 1387 III 31. — nekoč HHStAW, AUR, Rep. III. — sedaj AS. — 130. Listina 1403 XII 23. v NŠALj. — 131. Listina 1430 IX 4. — NŠALj; P. Blaznik, Škofja Loka in loško gospostvo, Škofja Loka 1973, str. 81. — 132. Listina 1494 VI 7. Hotemaže. — NŠALj, primerjaj J. Gruden, Cerkevne razmere med Slovenci v XV. stoletju in ustanovitev ljubljanske škofije, Ljubljana 1908, str. 75, 146; IMK 3, 1893, str. 196. — 133. Kot opomba 84, fol. 79v; listine 1455 IX 28., 1464 VII 17., in 1495 VIII 3. v AS. — 134. HHStAW, Ms. W 724, fol. 237, 264v. — 135. AS, rokopis I/49 u, str. 74—75. — 136. Žontar, Kranj, str. 62, opomba 95. — 137. L. Pintar v Ljubljanskem Zvonu 33, 1913, str. 545; Kos, Starejša naselitev, str. 54; F. Bezljaj, Slovenska vodna imena II, Ljubljana 1961, str. 302. — 138. Gradivo V, šte. 718. — 139. Žontar, Kranj, str. 19, 433; Kos, Starejša naselitev, str. 61. — 140. Listini 1270 VIII 7. in 1273 IX 5. objavljeni v MDC V, Nr. 36, 134. — 141. Listina 1302 X 10. Šenčur, nekoč HHStAW, AUR, Rep. III, sedaj AS. — 142. Listine 1304 I. 22. Velesovo. — AS, Velesovo, regest F. Schumi, Archiv für Heimatkunde, II. Band, Laibach 1884 u. 1887, str. 264, št. 78; 1304 II 23. — AS, Velesovo; 1304 III 21. Visoko, nekoč HHStAW, AUR, Rep. III., sedaj AS, regest kot zgoraj str. 265—266, št. 84. — 143. Listini 1306 s.d. in 1327 II 24. — AS, Velesovo. — 144. Listina 1312 VIII 1. Kranj — nekoč HHStAW, AUR, Rep. II, sedaj AS; Žontar, Kranj, str. 60. — 145. Listina 1403, XII 23. — NŠALj. — 146. Listina

1407 V 9. v Štajerskem deželnem arhivu v Gradcu, regest: F. Krones, Urkunden zur Geschichte des Landesfürstentums... der Steiermark 1283—1411, Graz 1899, str. 124, št. 476. — 147. Kot opomba 84, fol. 79v. — 148. AS, rokopis I/49 u, str. 64—66. — 149. Urbar urada Naklo iz 1498, nekoč Tirolski deželni arhiv v Innsbrucku, rokopis 280/1, fol. 16v—17, sedaj v AS. — 150. Žontar, Kranj, str. 42. — 151. Kot opomba 149, fol. 14. — 152. Slovenski biografski leksikon I, str. 583. — 153. Začasni slovar slovenskih priimkov. — SAZU, Razred za filološke in literarne vede, Inštitut za slovenski jezik, Etimološko-onomastična sekcija, Ljubljana 1974, str. 313. — 154. AS, Zapisniki vicedomskega sodišča iz let 1581—1583, fol. 329v. — 155. Glej opombo 2. — 156. Carniola I, 1910, str. 76; Kos, Starejša naselitev, str. 55, 64. — 157. Ilešič, Kmetška naselja, str. 40. — 158. Listina 1327 IV 9. — AS, Celje. — 159. Listina 1247 XI 3. Sofumbergo — objava: F. Schumi, Urkunden- und Regestenbuch des Herzogthums Krain, II. Band, str. 113—114, št. 145. — 160. Žontar, Kranj, str. 23. — 161. Listina 1313 II 28. Velesovo. — AS, Velesovo. — 162. Listina 1344 XII 14. — AS, Velesovo. — 163. Listina 1408 XI 11. — AS, Velesovo. — 164. HHStAW, Ms. W 724, fol. 240 v. — 165. Listina 1453 X 16. — AS, Velesovo; Žontar, Kranj, str. 28. — 166. AS, rokopis I/49 u, str. 50—55. — 167. Listina 1500 VIII 18. Velesovo. — Kapiteljski arhiv v Novem mestu, fasc. VII, šte. 9. — 168. Kos, Starejša naselitev, str. 55. — 169. M. Lexer, Mittelhochdeutsches Taschenwörterbuch, 1906⁸, str. 109. — 170. V. Levec, Cesta od Šmarjine Gore v Kokro, IMK 5, 1895, str. 139, 142. — 171. Ilešič, Kmetška naselja, str. 41—42; isti, Sistemi, str. 82—83. — 172. Gradivo V, šte. 698, 699. — 173. Listini 1270 VIII 7. in 1273 IX 5. objavljeni v MDC V, Nr. 36, 134. — 174. Listina 1349 XII 20. — AS, Velesovo. — 175. Listina 1368 III 19. — objava GZL II/30. — 176. Listina 1382 VIII 24. — HHStAW, AUR. — 177. Kot opomba 84, fol. 31. — 178. Kot opomba 165. — 179. AS, rokopis I/49 u, str. 45—49. — 180. Ilešič, Kmetška naselja, str. 84—85. — 181. Kos, Starejša naselitev, str. 59—60. — 182. Listina 1343 IV 24. HHStAW, AUR; regest H. Wiessner, Die Schenken von Osterwitz, Klagenfurt 1977, str. 60, št. 147. — 183. Listina 1381 VI 15. — HHStAW, AUR. — 184. Kot opomba 84, fol. 16. — 185. ravno tam, fol. 39; listina 1436 XI 4. — AS, Celje. — 186. ravno tam, fol. 31; Žontar, Kranj, str. 28. — 187. AS, rokopis I/49 u, str. 45, 100. — 188. Ilešič, Kmetška naselja, str. 40—41. — 189. Kos, Starejša naselitev, str. 67. — 190. Listina 1412, II 2. — nekoč v HHStAW, AUR, Rep. III. — sedaj v AS. — 191. Kot opomba 84, fol. 41, 45v. — 192. HHStAW, Ms. W 724, fol. 276—276v. — 193. Listina 1499 VI 22. — NŠALj, regest: GZL X/99.

— Ta sestavek je bil napisan za Šenčurski zbornik, ki pa ni izšel.

